

Lawrence Durrell
SEBASTIAN
ALI PREVLADA STRASTI
Avignonski kvintet

prevedel Ferdinand Miklavc

*Za Simone Périer
iz Montauryja ob Nîmesu*

ZAHVALA

Zahvala dr. Torhild Leiri, ki je avtorju dovolila uporabiti vodila iz sijajnega članka v *International Review of Psychoanalysis*, zv. 7, 3. del, 1980, z naslovom »THE RELEASE OF TEARS«.

Odpoklic

Princ je bil nejevoljen, kar iznenada je sklenil, da se vrne v Egipt z Afadom, katerega je zelo strogo ukoril, ker je podlegel, kot je rekel, »muhavosti«, da se je zaljubil v Constance. Med vožnjo v službeni limuzini proti ženevskemu letališču je trdovratno vztrajal pri temi. »To je bilo, v luči vaših velikih izkušenj in *engagements*, ki ste se jim zavezali pri iskalcih, povsem *nepotrebno*,« je rekel. V mislih je imel majhno bratovščino gnostikov v Aleksandriji, ki sta ji pripadala in v katere načela sta oba globoko verjela. Da, zaradi tega se je Afad počutil globoko kriv, povsem izdan od lastnega hrepenenja. V spominu se mu je prikazal Constancin obraz, kakor da bi ga karal zaradi nečesa, pri čemer si ne more pomagati. »Niste imeli *pravice*, da se zaljubite,« je rekel princ razdraženo. »*Nočem*, da bi jo kaj prizadelo.« Afad si je nestrpno odkašljajal. »Tega, o čemer govorite, ni. Najti morava drugo besedo. *Engouement*, tega ne sprejemam. To je nekaj drugega. Nikakor ne zaslepljenost.« (Govorila sta francosko, njuno govorjenje je bilo razburjeno.) Nato je po dolgem premolku Afad rekel: »Izkušnja je bila zame nova; znašel sem se na dnu – *j'ai calé*. Princ, to nisem bil jaz. Poleg tega govorite, kakor da bi bili sami zaljubljeni vanjo.« To je princa strašno razkačilo, saj je bilo res. Zakavdral je kakor razdražen puran in se useknil v batistni robec.

Težava je bila nerešljiva. Mar niso ob borni moralni hrani, ki je na voljo v modernem svetu, zavrtni škratje ljubezni nehali obstajati? Afad je z globokim hrepenenjem, pomešanim s kesom, premišljeval o tistem skrivnem torišču ali kraljestvu, ki oblikuje moralno geografijo mističnega. Njegov prijatelj Baltazar je nekoč z obžalovanjem rekel: »Mislil sem, da živim svoje lastno življenje, vendar pa je to ves čas živele mene brez vsake zunanje pomoči. Pol stoletja je trajalo, da sem to spoznal! Kakšen udarec za moje samospoštovanje!«

»Vaše obnašanje je zastarelo,« je spet povzel princ. »S kontracepcijo so se reči spremenile. Nekoč so bile ženske edinstven dogodek v življenju moškega; zdaj je ženska zgolj koristna stvar, kot *seno*. Dostopnost je porodila prezir.«

»Ne Constance!« je odvrnil.

»Seveda Constance!« je rekel stari mož.

Afad je molče premišljeval, kako je bilo. Ko jo je prvič videl, ni mogel verjeti svojim očem, tako izviran se je zdel slog njene lepote. (»Ne maram ljudi, ki delujejo neuskklajeno z dobo,« je silovito rekel princ z namenom, da bi pripomba prizadela.) »Dejansko tudi jaz ne. Toda v vsakem danem trenutku je kak del nas zastarel, kar najbolj trdovratno ostaja kronološko prazgodovinski. Naše čute imajo trdno v oblasti poljubi prednikov; smo le razdeljevalci ljubezni, ne iznajditelji. Še manj investitorji.«

»Traparije!« je rekel princ.

»Vznemirilo me je, ko sem ugotovil, da zaenkrat to demonsko čustvo še ne odмира. Zaman sem mu skušal ubežati, res sem se trudil!«

»Traparije!« je vzkliknil princ in lahko udaril z nogo ob tla limuzine. Bil je iz sebe od ... ne samo moralne nejevolje, pač pa tudi ljubosumja. Afad je rekel: »Obnašate se, kakor da sem kaplan, ki je prekršil zaobljubo čistosti. To zavračam.« Toda to je bilo nepošteno, zadeva je bila mnogo resnejša. V najbolj dobesednem pomenu je šlo za življenje in smrt in žrtvovanje. Spodletelo mu je pri lastnih namenih. V davnih časih so človeško žrtvovanje iznašli zato, da bi pomirili prav tega demona. Pomislite na stotine golobradih dečkov in nezrelih deklic, ki so bili potrebni za tolaženje kretskega Minotavra! »Ob zadnjem rojstnem dnevu mi je stara teta Fatima poslala brzojavko z besedami: ‚Smrt Sebi ni pomembna: zakaj torej tebi?‘ Se je motila?«

»Da, motila se je,« je rekel Afad iz gole kljubovalnosti, saj je bil princ zelo neprijeten in ni imelo smisla to še naprej prenašati. Na teološki ravni je to druga stvar – moral se bo tako rekoč soočiti z Najvišjim sodiščem in dokazovati svojo zvestobo; toda to je ožji odbor, ki ima vso pravico preizkusiti njegovo iskrenost. Za Constance niso vedeli, za razliko od princa. »Pravzaprav ima sama Constance precej trdno medicinsko stališče do čustva, ki ga tako zelo obsojate,« je rekel in čutil, kako se princ sam pri sebi mrgodi zaradi svoje naklonjenosti do dekleta. Nekoč se je zaničljivo izrazila o ljubezenski *angoisse vésperale*, večerni tesnobi, nato pa se nenadoma omehčala,

oči so se ji orosile, položila si je dlan na usta, kakor da bi hotela zatreti jok. Šepetaje je pristavila: »Mon Dieu! Quel sentiment de dérédiction!«

»No, naprimer, da je vse skupaj res traparija, kot pravite, ampak draga oblika neumnosti. Umaknila se bo v posteljo z visoko vročino in preusmerila svojo *angustio* v svoje zdravniške dolžnosti. Kako se soočiti s tistimi visokimi kupi odmrlega listja, nevrotičnimi bolniki, ki jo oblegajo?«

Nekaj časa sta se vozila v tišini, slabovoljno namrščeni princ je pokal s členki. To pogumno dekle, si je mislil, ki se mora braniti očarljivosti in neumnosti tega blagega človeškega udava. Strašno ga je jezilo, saj je Afada tudi ljubil, kakor bi ljubil najboljšega prijatelja.

»Odzivate se tako silovito, da si komaj drznem zapati vam svojo stisko. Sprašujem se, kaj bi rekli, če bi vedeli, da sem si prizadeval, da bi zanosila – da bi se soočil pravzaprav s popolno in nepreklicno katastrofo, ki bi naju dokončno združila? Ha?« Starejši mož je ob tem priznanju kar poskočil, vendar ni nič pripomnil; samo sedel je in dolgo strmel naravnost predse, nato pa vprašal: »Ona že ve? Zanesljivo?« In Afad ga je prisrčno prijel za roko ter odgovoril: »Na žalost, da!« Princ je presenetljivo obrnil vanj svoj jasni pogled in z nepričakovanim sočutjem rekel: »Smola! Ubogo dekle! Toda v takem primeru bi jo sklep, da jo zapuščate, še bolj prizadel, še okrutneje. Zdi se mi, da se pri vsem tem obnašate kot velik bojazljivec; spodletelo vam je na obeh straneh, pri Erosu in pri Tanatosu. Da, kar pobešajte glavo, fant moj. In

mislim, da krivdo za vse to pomanjkanje trdne morale pripisujete ljubezni?«

»Traparije!« je zdaj rekel Afad in zardel, kar je pomenilo, da je doumel težo očitka. Njegove misli so se povrnile na izhodišče in povzročile globoko potrost, ki je izvirala iz obžalovanja in zavesti, da ima konec koncev dokončno pravico do njegovega življenja le skrivna bratovščina in da mu lahko v vsakem trenutku zapre prihodnost. Kakšno prekletstvo je konec koncev ta ljubezen, ki je postavila prijatelja zoper prijatelja in ljubimca zoper ljubljeno. Ko ga je Constance izbrala, se je spremenil in se premaknil ves krog njegovih prijateljstev.

Nič manj niso bili mračni trenutki, ki jih je preživel ob postelji okrevajočega Blanforda, čigar prijateljstvo je zdaj cenil skoraj enako kakor prinčevega. »Moja napaka je, da sem ji dovolil videti odlomke prekletega romana; ob tem je doumela, kako je tvoje prepričanje bistveno za tvoje življenje ... ti ji seveda nisi povedal? O bog, kako mi je žal. Toda z njenega stališča si, tako rekoč, samo bolan; trpiš za nevarno obliko verske blaznosti, ki jo mora nujno ozdraviti, da bi te lahko obdržala!« Ob poslušanju je Afad vil roke. Rotil je prijatelja, naj mu prizanese z nadaljnjimi analizami. »Prekleti« roman je ležal pred Blanfordom na postelji. Od časa do časa se ga je zamišljeno, z izrazom globokega obžalovanja, dotaknil. »Sebastian, prosim, odpusti mi!« je rekel.

Afad se je dvignil. Malo je postal in z ljubeznijo in naklonjenostjo zrl v vznemirjeni obraz ležčega prijatelja. »Aubrey!« je rekel glasno in premolknil. Samo

beseda, kakor ton v glasbi. Ni se poslovil, ker bi se zdelo neprimerno – saj v najglobljem smislu ni nikamor odhajal. Pristavil pa je: »Prosim, piši mi, ko boš želel; ne vem, kdaj se bom vrnil, zaenkrat pa je načrt, da se vrnem v treh ali štirih mesecih.«

»Vem, da se boš vrnil. V vsem skupaj pomalem začnjam opazati nekakšno obliko, očitna zmeda začnjam dobivati smisel. Zdaj spoznavam, da sem prišel v Egipt zato, ker sem bil bolan, bal sem se človeka na svojih plečih. V upanju, da se rešim Sutcliffa, sem igral Sinbada – moral si opaziti moje poskuse, da bi opravil z njim, ga naprimer pripravil k temu, da bi morda napravil samomor, uporabil most kot simbol. Moralo mi je raztreščiti hrbtenico na koščke, da sem spoznal, kako se da s sokratovskim Glasom opraviti samo tako, da ga uresničiš, mu pustiš živeti, mu dovoliš, da se izrazi. Nato postane nenevaren duh, premine v vročici, ti napiše klasični prizor. Vse zmore, samo ljubiti ne. To moraš sam.«

»O bog!« je rekel Afad potrto. »Spet!«

»Oblikoval sem ga natanko tako, kot človek oblikuje ledvični kamen – ali teratom, ali senčni lik svojega dvojčka, ki ga mora zavreči vseprisotna priča rojstva, posteljica. K vragu z vsem tem besedičenjem! Stvor je živ, na kosilo pride, v kratkem bo celo dobil odlikovanje za zasluge za Krono. O, bog, Sebastian, kako si želim, da bi ostal; od tebe sem se toliko naučil!«

Njegov prijatelj še vedno ni rekel nič, samo stal je in ga nežno gledal. Blanford je zelo shujšal in je bil bled in izmučen; operacije na hrbtenici so terjale

svoje, zaenkrat pa so bile uspešne in kirurgi so menili, da bo naslednja in najpomembnejša tudi poslednja. Nato se bo moralo zopet okrepiti mišičje in bolnik bo moral začeti sanjati o tem, da bi se usedel in nato spet hodil. V tem trenutku se je to zdelo prava iluzija. Zaradi strahu pred dokončnim razočaranjem si je sam komaj drznil misliti o tem. Natočil si je malo slatinske vode, ki jo je imel ob postelji, in spil požirek, vendar je ob tem kljub nedolžni pijači prijatelju ironično nazdravil. Alkohol je bil zaenkrat prepovedan, sicer bi predlagal požirek za slovo. Toda bolje je bilo tako.

Afad se je torej poslovil v zamišljeni in potrti tišini. In isto popoldne, ko je Blanforda bolniška strežnica umivala in oblačila, se je za trenutek na nepričakovanem obisku oglasila Constance – tako rekoč nova Constance. Bila je namreč bleda od nespečnosti in napetosti zaradi dela, govorila pa je medlo in neobičajno raztreseno. Svojega ljubimca ni omenila, tudi on ga ni, saj je bil še bolj žalosten in zbeگان ob dokončnem spoznanju, da jo sam ljubi, in je obžaloval trpljenje, ki ga je povzročil s svojo sebičnostjo in zaverovanostjo vase. Nekaj časa sta sedela molče, njena dlan na njegovi roki, polna neizraženih čustev, morebiti čisto malo tudi v moledovanju za sočutje. Kakor da presenečenj zanju še ni konec. Zdaj še Livijina smrt.

Na njeno neznansko presenečenje je novica strašno prizadela Felixa Chattoja, pa ravno njega – skoraj telesno ga je podrla. Vsa njegova nova družabna samozavest in brezskrbna lagodnost je izpuhtela.

Lahkoten blišč svetovljana je izginil, da je ostal preplašen šolarček. Tudi za fanta samega je bila to globoka uganka – da, ko je bila Livia še živa, ji je izkazoval mladostniško ljubezen; vendar ni nikoli verjel v lastna čustva, le užival je v tem, da je mučil prijatelja Aubreyja – kot je očitno tudi ona. Ob novici, ki mu jo je prinesla Constance, pa je odkril, da jo je konec koncev vendar moral ljubiti – saj jo še vedno ljubi, za nazaj, v preteklost – trpel je ob misli, da je ni več, čeprav je v tistih dolgih skrivnostnih mesecih, kar je izginila in bi se dalo o njenem obstajanju le ugibati, komaj kdaj pomislil nanjo! (Sita sem, je pomislila Constance, posedanja ob bolniških posteljah in predpisovanja pomirjeval!) Toda to presenetljivo obnašanje jo je ganilo in ji zbudilo zanimanje, še bolj zato, ker se je zdelo, da je presenetilo tudi samega fanta. Pohlepno je naprimer poslušal vsako podrobnost v zvezi z Livijino smrtjo; do zadnje podrobnosti je hotel vedeti, kako so jo našli, kako so sneli truplo z vrvi in ga pokopali, celo take nepomembne reči, kot je bil urez v žilo na stegnu – Constance je spoštovala stari praznovorni strah svoje sestre, da bi bila po nesreči živa pokopana, in je napravila vrez v stegensko žilo! Spomnila se je na svoje vztrajanje pri vsaki podrobnosti o Samovi smrti – kako je moledovala Blandforda, naj ji pripoveduje o najmanjših podrobnostih, pa naj bo to še tako boleče. Tako je premagovala in sprejemala bolečino – zdaj je vedela, da Felix Chatto počne enako.

Nenavadno je bilo tudi, da se je ob omembi Smirgla, nemškega informatorja, ki je bil nekako nejasno,

že kar skrivnostno povezan z Livio, Felix spomnil, da je Livia pred vojno, ko so bili skupaj v Provansi, večkrat izginila, menda zaradi nemškega strokovnjaka, ki so mu zaupali restavriranje nekaj znamenitejših umetniških slik v mestni zbirki. Bil je precej starejši od Livie in se je zdel kot nenevaren učenjak. Je bil to Smirgel? In je njuna zveza segala v tisti čas? Vprašati mora Afada, da izve; tedaj je iznenada začutila silovito bolečino zaradi odsotnosti svojega ljubimca, kakor sunek z bodalom v ledja.

»*Moral* je biti on, Smirgel!« je vzkliknila s pretiranim poudarkom, da bi potlačila bolečino tega spomina. »Povedal mi je, da je restavriral dve znameniti sliki. Ena je bila Clémentova *Dežela obilja*.« Od kod se je dvignil ta spomin? Ni vedela. Felix je rekel: »Nekdo ji je polnil glavo z nesmisli o Goetheju, Kleistu in Novalisu, s katerimi je na smrt gnjavila ubogega Aubreyja, ki je v spanju deklamiral Keatsa. To moram čim hitreje nekako preboleti, ne morem ji dovoliti, da mi s čim takim uniči življenje.« Ima ljubezen torej tudi sramotno plat?

Constance se je vračala proti kliniki, v tihem obupu dvomila, ali bo svet okrog sebe sploh še kdaj obnovila v kakršnokoli skladnost. Rekla si je: »Med vama je pregrada, ki se podre – proces se začne *na prvi pogled*, Shakespeare ima popolnoma prav, kot Petrarka, kot Marlowe. Klik! Nenadoma mislita misli drug drugega. Vsako drugo notranje nagnjenje se zdi brez pomena, vsakdanje, nedostojno ... Kakor da je to vse, kar je treba razumeti!« Zbrali so se oblaki in viseli nizko nad jezerom, pripravljali eno tistih neviht z

bliskanjem, značilnih za življenje sredi gora. Še vedno je preživljala neznanski pretres tistega prvega objema, zdaj že tako daljnega, da se je zdel prazgodovinski. Vendar je bil tu, vedno prisoten na površju njene misli. Zelo se je spremenila. Na robu strani v knjigi, ki si jo je izposodila od Sutcliffa, je naletela na načečkane besede: »Enaki so tudi drugi ljudje, ne da bi se tega zavedali.« Dvignil se je veter in vode jezera so prekrili temni odtisi šap. Nebo je nabreknilo, zlovešče kakor živčni zlom, ki se ji je, tako je čutila, približeval preko vodne gladine. Nekajkrat se je poskusila izjokati, vendar ni šlo; njena duša je bila suha kakor kost. Nato je začelo deževati in poslednjih sto metrov do trajekta je tekla, držeč torbico nad glavo.

Schwarz, njen zdravniški kolega, je sedel za svojo mizo kakor vrezana podoba in pohlepno bral *News of the World*. Po dolgih dnevih z duševno bolnimi so mu ti izleti v resničnost, kot jih je imenoval, nad vse prijali; ob vsem tem spisku zločinov in norosti, nesreč in bolezni se mu je zdelo, da se resnični svet vzpostavlja, izrisuje svoje meje. Zdel se je negotov, poln kazni – ena napačna beseda ali misel in človek postane plen zdravnika ali psihiatra, prebivalec tega mirnega hotela, umeščenega med trate in sadovnjake ob jezeru. Tukaj, med ostanki starih teologij, zanesljivo vedo, da je znanost odpovedala, da vlada zakon entropije. Resničnost, ki je bila nekoč tako zelo »resnična«, zdaj zgolj kaže »tendenco do obstoja«! Vsa resnica je postala poljubna in pogojna. Resnica je resnična le »scela«. Nekdo, morda sam Schwarz, je na tablo nad njeno mizo načečkal stihe:

Čeprav dvakrat vržene kocke
lahko ostajajo iste kocke,
vendar met negotov je
saj vse hazard je!

Ko pa je pogledal od časopisa in opazil njen zbegani izraz, ga je zaskrbelo in vznemirilo, saj je svojo Constance dobro poznal in je vedel, kje so meje njenih moči. Začutil je, da je to trenutek silne napetosti, da je nevarnost velika. Zložil je časopis in globoko vdihnil, medtem pa se bliskovito odločil. Njeni napredujoči boleznini ne bo popuščal z nasveti o počitku in s previdnimi odmerki pomirjeval – tvegati bo, da jo še bolj izčrpa, vendar pa jo bo potisnil naprej, v primer, ki bo terjati zbrane misli, in ji tako olajšal stisko. Skoraj brez premisleka je rekel: »Poslušaj, Constance, sprejel sem sklep glede Mnemidisa, preden pa ukrepam, bi se rad pogovoril s teboj. Sklenil sem, da ga prepustimo oblastem in odkrito priznamo, da smo ob njem brez moči. Je preveč zdrav ali pa preveč blažen. Nesmiselno je govoriti o zdravljenju. Poleg tega se ga bojim, kar je za terapevta slabo! Sinoči sem spet poslušal pogovore. Nima smisla. Ves čas igra, celo sebi samemu!«

Constance je bila že na nogah, lica so ji zardela. »Tega ne smeš!« je vzkliknila s silovitostjo, ki mu je razveselila srce. »On je najzanimivejši primer, kar smo jih kdaj imeli. Kakšna škoda bi bila pustiti, naj dvajset let gnije v strogo varovanem zaporu, ne da bi vsaj skušali dokazati paranojo. To bi bilo nedopustno – kaj vendar misliš?«

»Odkrito povedano, na svojo kožo mislim. Nevarno normalen je in na splošno preveč sistematičen za našo varnost. Constance, ne vem, kaj bi. Sama poslušaj – vse, kar govori, je res, pa vendar je vse zlagano. Vse dozoreva proti vrelišču, počasi, nato pa ... bum! – zločin. Po drugi strani pa je to tratenje časa, našega časa, saj imamo primere, ki jim *lahko* pomagamo. Ne razumeš?«

»Ne, ne razumem! In če nočeš ti nadaljevati z njim, bom jaz. Ne bojim se ga. Poleg tega je pri roki stari ‚Malabarec‘, če bi šlo kaj narobe, ušlo nadzoru. Rotim te, da znova premisliš; naj ga za nekaj časa jaz prevzamem. O zadnjih umorih še ni govoril, mar ne?«

»Podrobno ne; trenutno se trudi z opravičevanjem sebe – in kako spretno, da ti gredo lasje pokonci! Danes naj bi ga videl. Nameraval sem mu sporočiti svoj sklep in ga odpraviti nazaj v zapor, da odsedi kazen.«

»Nikakor!« je rekla in ga krepko prijela za roko. »Naj jaz prevzamem ta obisk. Poleg tega pa potrebujem nekaj, v kar se bom zagrizla, nekaj, kar mi bo zapolnilo ves čas! Mnemidis, igralec vlog, bo najbolj prikladen. Prosim, dovoli mi!«

Schwarz se je delal, da je neodločen, da okleva. In v resnici se je resno spraševal, ali je ta sklep pameten; več dejstev pri primeru ga je opozarjalo, da se lahko vse skupaj poslabša, če se na prizorišču pojavi zdravnica. Med vsemi temi možnostmi je kolebal kakor v čudni omotici. Da bi obnovil Constancino ogroženo ravnotežje, bi lahko ... »O, Jezus!« je rekel, pa ni bil pobožen, čeprav je bil Jud. »O, Jezus pomagaj!«

V bolnišničnem žargonu je bil »Malabarec« zgoj krepak možak, ki je vedno pri roki, da poskrbi za nevarne ali uporne bolnike. Na kliniki jih je bilo zaposlenih več, Pierre pa jima je bil najljubši – velikanški črnc z Martinika, ki je neznansko telesno moč uveljavljal hkrati s pristrčno prijaznostjo, ljubeznivo nepopustljivostjo, tako da je v trenutku popolnoma obvladal še tako težavne bolnike. »Pierre ga bo pripeljal – no, že gresta! Constance, če misliš, da *zmoreš*, potem bi morda res morala! Vendar me obhajajo dvomi. Poglej ju.«

Stražar in bolnik sta drug ob drugem v lagodnem koraku prihajala skoz gozdič. Mnemidis je bil drobne postave, toda z zelo dolgimi rokami in nenavadno okroglo glavo, zaradi katere je imel nekakšen profsorski videz – ki pa ga je postavljaj na laž njegov nenavadni in nesnage polni dosje. Potuhnjeno se je od strani oziral navzgor proti temnemu obrazu svojega paznika; kaj je govoril, ni bilo slišati, imel pa je priliznjen izraz. Črnc ni hodil, mirno je jadral z napol zaprtimi očmi – človek bi rekel, da je mesečnik. Toda eno pest je nalahno usukal v Mnemidisov rokav in ga s tem neopaznim vzvodom nežno vodil proti psihiatričnemu oddelku z vrsto spovednic. Nekaj trenutkov sta ju opazovala, nato pa je bila Constance že pri vratih. »Danes ga bom prevzela jaz,« je rekla z obnovljeno odločnostjo, »ti pa si oddahni.« Toda Schwarz je zaklical za njo: »Prosim, ne pozabi, najvišja stopnja varnosti!« Ni pozabil na dogodek s kovinskim nožem za papir, ko bi mogel biti najmanj ranjen, ali celo ob življenje.

Toda Constance je bila zdravnica, izkušena v črni magiji, in ko je zdrsnila v naslanjač ob prazni mizi, je preizkusila tihi zvonec, s katerim bi lahko priklicala čakajočega »Malabarca« na pomoč, in preverila tudi skrito lino, skoz katero bi lahko, če bi želel, kdaj pa kdaj na prizorišče vrgel pogled tudi Schwarz. Imeli so snemalno napravo, vendar pa je zaradi pritrjenega mikrofona pogosto slabo delovala. Bolnika, ki je ležal na kavču, je sicer dobro snemala, če pa se je razburil in postal nemiren, kar se je tako pogosto dogajalo, ali pa se samo dvigal v sedeč položaj – kar bo prav zdaj počel Mnemidis – je bil posnetek nejasen.

Sklenila je roke na mizi in čakala, da se odprejo vrata in da Pierre pripelje svojega varovanca, kar je takoj nato tudi storil z nekakšnim mračnim dostojanstvom, ki je izražalo prijaznost in uvidevnost – saj ni nič tako ponižujoče, kot če pehajo sem in tja človeka, ki je bolan in se tega zaveda. Toda Mnemidis bi se lahko izrazil drugače, saj je to opisoval tako, da se »počuti resničnega«, za manj privzdignjeno nasprotje tega stanja pa, da se »počuti normalno neresničnega«. Pravi čudak, ta človek, ki se je izmuznil v sobo in se oziral okrog sebe, kakor da bi prepoznaval nevidne opazovalce, ki jih bodo njegove trditve zagotovo zabavale. »Kje pa je dr. Schwarz?« je takoj nesramno terjal in čakal, da bi Constance pojasnila zamenjavo. Toda v sedečem položaju, ko je on stal nad njo, bi bila to napaka, in da bi popravila položaj v svojo korist, je mirno in odločno rekla: »Bi hoteli, prosim, leči. In torbico postavite na mizo, da jo lahko vidiva.« To mu nikakor ni ugajalo in je vznemirjeno

bliskal z očmi vsenaokrog, ona pa je ravnodušno čakala, strmela vanj, dokler ni počasi sklenil, da jo bo ubogal. Pomembno je bilo, da žensko ročno torbico (iz cenene imitacije krokodilje kože) odloži mednju, saj je bila v njej njegova moč, njegov zli duh. Verjetno je bila povsem prazna, zanj pa je bila kot nekakšna bomba, hkrati za obrambo in za napad. Kadar jo je kam odložil, je bil razorožen. Vendar jo je odložil in v olajšanju si je oddahnila.

Nekaj časa je ležal, se smehljajal in šobil ob starih spominih, ona pa ga je zamišljeno opazovala in si očitala, da kljub vsemu – če odkritosrčnost kaj velja – pričakuje ta pogovor zato, ker prikrito upa, da bo slišala ime nekega drugega Aleksandrijčana: svojega ljubimca, Afada! Čeprav je vedela, da se ne moreta poznati ali imeti karkoli skupnega! Mnemidis je, odkar ga je njegov dar za igranje popeljal okrog sveta, svoje mesto komaj kdaj videl. »Kje začeti?« je ponavljal v zamišljenem šepetu. Nato je po dolgem premoru globoko vdihnil in začel: »Zadeva je taka: kako bi stvari mogle biti drugačne? Kaj bi mogel storiti? Ste kdaj pomislili na možnost, da bi bil kdo naprimer bog – kaj, če bi bil? Ne bi mogel delati drugače. Kar mene zadeva – ah!, dobro poslušajte. Kar mene zadeva, sem bil rojen brez kakih nadarjenosti ali nagnjenj in z dovolj skromno pametjo ali lepoto. Samo *bil* sem, moji možgani gladki kakor jajce, vendar brez smernic, očitani pridanič, in takega me mora družba trpeti ... O bog, praznina, to vodi naravnost v stanje odtujitve, človek se zave dejstva, da je nekakšna kozmična nezgoda! Intenzivno *dolgočasje*

je uničujoče. V mojem primeru pa je vodilo v stanje milosti. Po nekem naključju sem odkril *sortie*. Vrzal. Ugotovil sem, da se lahko, ne da bi bil v resnici velik, izmuzneš mimo straž v veličino, ne da bi prebudil svete gosi ...«

Zgrabil ga je krč hude slabosti in zavil je z očmi s strahotno spako, ki se je zdela skoraj epileptična. Počasi je minilo, po tem pa je bil bled in izčrpan.

»Torej?« je spregovorila, da bi ohranila stik.

»Torej!« je ponovil v odmev. »Na neki večerni zabavi sem se nenadoma in povsem nehote, v nejasni želji, da bi zabaval, prisiljeno zasmel. Rezek histeričen smeh kake služkinje. V trenutku je bilo tako uspešno, da me je do smrti ožigosalo kot igralca. Vabili so me na zabavo, da sem se smejal, dokler niso vsi vreščali od veselja ali pa se tresli od strahu, saj je včasih trajalo predolgo, ker tega nisem mogel prekiniti.« Ponesel si je roke na grlo, kakor da otipava kake stare modrice.

»Nato so postopoma prišli glasovi, razvil sem celoten repertoar, bilo je, kot bi se spremenil v hotel, kjer je v vsaki sobi kdo drug. Da, vendar bi lahko človek tudi zamešal ključ, če ne bi pazil. Poklicno smejanje pred občinstvom – to je nekaj drugega. Začel sem se pomikati med živimi in mrtvimi – na predlog svojega ljubimca, starega moža, obremenjenega s svojo kulturo. Werther, Kleist, Manfred, Byron, Hamlet, sam se jih ni mogel otresti, zato je vse naložil meni. Jaz nisem ničesar prebral, razumete, toda usmerjal me je in me vodil, me poučeval, tako da so bili zame bolj resnični, kot če bi jih sam prebral. Postopoma, ko

sem širil spored, sem dodal še druge podrobnosti, nenadne izraze groze, dušenje in padce, posnemanje zvezdnega utrinka ali bliska v nevihti. Strel iz pištole, stok, vzdih – Kazimir je razvijal te zamisli in jih vsadil vame, da sem jih uprizarjal. Toda znašel sem se na novem torišču, kjer ni prav nobenega veselja. Občutil sem napetost. Veste, ta mož me je že na samem začetku zasušnil proti moji volji. V Egiptu ta vrsta magije ni nobena redkost. Ko sem zavrnil njegove prve poskuse, je uporabil magijo. Dolgo zatem mi je njegova žena Fatima povedala, kako to gre – tudi njo je prisilil z grožnjami. Prisilil jo je k felatiu, zgrabil jo je za lase, spete v figo. Z drugo roko je zavrtel mojo telefonsko številko in me na dolgo zapeljeval, mi dal nedvomno vedeti, kaj počne in s kom. Ko je začutil, da mu sperma brizga v usta Fatime, sem to tudi sam občutil, saj je vizualiziral mojo ‚podobo‘, kot se reče. Zakričal sem in odložil slušalko, toda bilo je storjeno. Naslednji dan sem se prebudil z glavobolom, vročino in vnetim grlom. Sanjal sem o njem. Gorel sem. Končno sem bil tako izčrpan od duhovnih valov, ki mi jih je pošiljal – neznosna teža – da sem se vdal in prosil, naj pride. Nisem mogel strpeti, bil sem v blažnem stanju predaje.

Tako se je zgodilo. Bil je učinkovit in zloben, toda zelo premeten, z denarjem pa čarovnik. Toda njegov pogled je bil tako žalosten in razočaran, njegove oči tako brez smehljaja, da te je spreletelo: kot bi se pogovarjal z mrtvim človekom. Govoril mi je: ‚Čas rjavi v meni, moje srce je polno bodeče žice‘. Nisem ga več sovražil, sovraštvo je otopelo. Bil sem njegov suženj

in sem sovražil le sebe. Nekoč pa mora *plačati*, to sem čutil. Ko je iz mesta prišel neznanec s sporočilom, me ni presenetilo. Novo obdobje se je že začelo. Žile v glavi so mi začele nabrekati od vode, utripati: odmevati: bobneti! Ta neznanec me je vprašal, ali ni prav, da Kazimir *plača*, da umre. Zdelo se je, da ni nobene druge možnosti; majhna skupina prijateljev se je zarotila zoper njega. Iščejo pasivno orodje – tako je rekel. Pasivno. Orodje. Ko je spal, sem ga radovedno opazoval, že se je zdel tako blizu smrti. Nekoč je začutil moj pogled, odprl je eno oko in rekel: ‚Veš, da je to z mojim *polnim* pristankom? Ne ustraši se dejanja, če te bodo prosili!‘ Je bilo mogoče, da ve?

S svojimi zvijačami sem že začel – oponašal sem njegov glas in po telefonu naročal stvari iz trgovin, vse v njegovem imenu. Zdelo se mi je, da potrebujem goro draguljev, da odtehtam svojo grdoto. Vedel je, vendar ni nič rekel. Kar Fatimo zadeva, sem jo pustil za drugo priložnost, za drugo deželo, za drugačen način. Simptomi so bili zelo podobni, toda prašek ni pustil sledov v organih, čeprav me je s pismom že ovadila, ker so jo opozorili.«

Constance je z veliko zbranostjo poslušala profesionalni monolog tega obupanega moža brez vsakega čustva. Nadaljeval je: »Odkril sem, da sem celo takrat, ko *igram*, jaz sam zgolj igranje. Kam sem odšel? Moj jaz? Moje oko?«

Obup lažnivca! Počasi je prikimal z mandarinskim kimanjem morfinista – čeprav to v resnici ni bil. Le ponazarjal je, kako čas poteka, se izteka. »Tik tak,« je rekel. »Tako gre to dalje. Tik tak. No-

site uro, tako kot vsi zdravniki? Jo lahko vidim, prosim?« Res jo je imela, v žepku svoje bele halje. Bila je ljubka majhna ura, nekoliko ovalna, skoraj kot jajce. Položila jo je predenj na mizo in po njej je segel z nekakšno sramežljivo prevzetostjo in si jo zelo pozorno ogledoval, jo podržal ob ušesu. Nato pa jo je meni nič tebi nič pogoltnil in v osuplosti sta molče zrla drug v drugega, saj se je ob lastnem dejanju zdel tudi sam presenečen. Pomembno je bilo, da odziv ne bi bil pretiran, kot ob otroku, ki pogoltno koščico. Strmela je. »Zakaj,« je spregovorila končno, »ste to storili?« In z otroško začudenim izrazom je odkimal: »Ne vem. Nenadoma sem moral ustaviti svet. Bilo je močnejše od mene. Ustavil sem *njegovega*, mar ne? Kljub najini romanci sem ga temeljito ustavil, enkrat za vselej. Toda tole ni bilo prav pametno, priznam.«

Električna ura na steni je kazala, da je ure konec, in vstala je. »Obvestila bom Pierra,« je rekla. »On bo vedel, kaj je treba.«

»Ne čutim potrebe, da bi se opravičeval,« je rekel in spodnja ustnica mu je trepetala, kakor da bo zajokal. Pritisnila je na zvonec in pri vratih se je prikazala velikanska nasmehljana gmota črnca. Kar najbolj stvarno mu je pojasnila, kaj se je zgodilo, in zdelo se je, da je s tem bolnika pomirila, saj se je nasmehnil in pokimal. Pierre ga je z obzirno brezбриžnostjo prijel za rokav in odpravila sta se proti oddelku za nevarne bolnike, previdno mereč pot skozi gozdiček. Gledala ju je, dokler nista izginila, nato pa šla v svojo sobo in tam je videla, da je odšel tudi Schwarz. V pisalnem stroju je bil odlomek njegove nove knjige in sklonila

se je ter prebrala. »Toda Freud, enako kot Darwin, je bil resnicoljuben kakor svetnik. Njun predani znanstveni ateizem je bil dovolj strog, da je obrodil rezultate. Kadar pogledaš v teleskop z veliko povečavo, moraš pridržati dih, da podoba ne zadrhti. Toda kako ubog je postal zdaj dialog! Namesto znanosti vlada semantika! Pariz ni prevzel ustvarjalne vloge umorjenega Dunaja, pač pa je potrdil svojo nižjo vlogo prestolnice modnih idej, plitkosti. Megla politike, ki jo ustvarjajo izobraženi strahopetci z okusom. *Barbe à papa*, kultura sladkorne pene.«

Schwarz je bil vedno bolj kritičen do francoske vloge v vojni. »Kot je opazil sam Darwin: ‚Sklepati med opazovanjem je usodno – toda kako koristno po njem!‘« Medtem ko je brala, se je pojavil njen kolega z izrazom blage zajedljivosti in radovednosti. »No?« je rekel in poročala je o seansi z Mnemidismom in o tem, kaj je storil z njeno uro. Veselo se je nasmejalo in reklo: »Ubogi Pierre bo moral cele dneve preiskovati njegovo stolico, dokler se ne pojavi – če se bo sploh kdaj. Kako bi človek vedel – morda jo prebavi! Sicer pa, hvala bogu, kaže, da je seansa koristila *tebi!*« Med pogovorom ji je otipal utrip. »In v obraz se ti je povrnila barva!« Morda bo demon te izčrpanosti izpuhtel in se ji bo ravnotežje povrnilo samo od sebe? »Od Sutcliffa sem dobil še eno žaljivo pismo, verjetno ga je napisal pijan.« Vzel je list pisarniškega papirja in počasi bral: »,Schwarz, vi prekleti človek, ki se zavzimate za izgubljene primere, med katerimi je Ljubezen daleč največji, zakaj ne bi preizkusili druge metode? Namesto tega, da se naprezate *spreminjati* svet, ga

raje spoznajte in sprejmite, kakršen je, priznajte, da je njegov red božanski, da resničnost, katere del smo, sebe uresničuje *tako*. Pogoltnite vso zadevo scela! Če bi, če boste, bo prišlo do velikega nesmisla; svet se bo samodejno in nepopravljivo spremenil in to sam od sebe. Oziroma tako pravijo! Zbogom!«

»Nedvomno spet pije. Mislim, da se mu boš moral nekega dne res pridružiti pri partiji biljarda.«

Schwarz je bil osupel. »Kruti športi! Jaz?« Dvignil je roke kakor v obrambi. Dan je bil pri kraju in spraševala sta se, kako naj izpolnita večer. On je pomislil, da bi morda šel v kino, ona pa z grozo na svoje prazno stanovanje. Bolj kot kdaj je bilo nujno izbrskati kako družbo, ki bi pomagala prebroditi preostanek ur tega dneva in prebiti čas brez preiskovanja po svoji notranjosti! Zdelo se je, da tudi Schwarza skrbi njeno ravnovesje. Rekel je: »Constance, kdaj nameravaš obiskati Afadovega avtističnega dečka?« Sedla je in pomislila. »Ne vem. Zdaj sem tako zbegana, da sem mislila počakati, da se vse skupaj malo umiri.«

Schwarz je odkimal. »Jaz bi začel takoj,« je rekel, »napravil bi vsaj prve korake. Konec koncev se morda ne da storiti ničesar. Otroci bogatašev in bahavev so vedno v največji nevarnosti.«

Otroci!

Spomnila se je, kako je Afad s posmehljivim glasom oddeklamiral nekaj kot: »Otroci! Rodili ste se, da bi razočarali starše, tako kot mi vsi, saj so nam starši zgradili zlato in oblazinjeno kletko, da bi srečno-živeli-v-njej, in poglej, kaj je nastalo: izgnanstvo, prikrajšanost, norost, potovanja, obup, vzhičenost,

bolezen, ljubezen, smrt: vse življenje v enem samem zamahu z bodalom kakor vlačugin poljub.«

Z žalostjo je mislila na odsotnega Afada in se nenadoma ovedela ter videla, kako jo Schwarz vznemirjeno in zaskrbljeno opazuje in preudarja, kako je z njeno osebno krizo. »Moj bog! Kako beden poklic – oziroma verjetno mi, ki smo izčrpani že zaradi same obsežnosti naloge in zaradi omejitev, ki so posledica premajhnega znanja. Začel sem na veliko predpisovati tablete: prvo znamenje hudega razočaranja. In naše delo je naučiti naše stranke, kako naj spet odkrijejo svet vesele brezskrbnosti, nekaj tako mirnega kakor smrt, vendar *ne* prav smrt ... In zdaj sami obolevamo. Skrbi me zate. Postala si nadloga.« Tako Schwarz.

»Hočeš reči, zaljubljena! Saj vem!«

»Toda ni šel zaradi tega?«

»Ne. Bolj zapleteno je.«

Bilo je bolj zapleteno in vendar prav preprosto, prav razvidno. »Veš, kaj mislim? Mislim, da bom poskusila zakrpati svoje samospoštovanje z nakupom krznenega plašča, ki ga potrebujem za zimo. Že vse leto odlašam. Trenutek se zdi pravnjji. Misliš, da mi bo to rešilo dan?«

»Da. Instinkt je zdrav!« je rekel, ne brez sence ironije. Hotel je pristaviti, da je tako počela Lily, kadar je bila potrta, vendar ga je nenadoma zajela potlaččnost zaradi misli nanjo, misli, da jo je, kot si je očital, izdal. Kadar je šel v kino, je izpustil filmske novice, ki so jih predvajali pred filmom, da ne bi videl prizorov prodiranja v Nemčiji. »Pa tiste slike,« je rekla, »to je

še en razlog – našla sem jih v Afadovem uradu, vsa zbirka za razstavo razprostrta po tleh. Prav okrutne v svoji grozljivosti. Človek se še razjokati ne more. To je tako nedoumljivo, da bi človek kar tolkel z glavo ob zid. Kako so *mogli*? Kako *smo* mogli? «

Schwarz je zavzdihnil in v blok, ki ga je imel pred sabo, risal nerazumljive diagrame.

Zbeganost, ki jo je povzročil začetek vojne, je bila globoka, vendar se je v nizanju vojnih let umaknila nekakšnemu umetnemu redu. Vzniknil je nekakšen naključni sistem, temelječ na prevladujočih vojaških in političnih dejstvih. Zdaj, ob oklevajočem vračanju nepopolnega miru, je bil ta nepristni red spet skaljen, in to še v večjem obsegu, saj se je do zdaj ob silovitih udarcih bolne Nemčije iztiril že ves svet. Zmeda, ki je izhajala iz tega miru, je bila skoraj še hujša; v primerjavi z okoliškimi deželami, ki so imele polne roke dela z razpadajočimi armadami, z umirjanjem zbeganega prebivalstva, s hudim pomanjkanjem, z razrušenimi komunikacijami, z vsepovsod potrganimi družbenimi vezmi, ki jih je treba povezati, obnoviti, je bila Švica oaza miru, otok. Strašljive fotografije, o katerih je govorila, so posnele armade med napredovanjem, na njih koncentracijska taborišča in njihovi trpini. Vsi so vedeli za uničevalna taborišča, res, toda ljudje take reči težko dojamejo in to, kar razumsko morda vedo, težko sprejmejo. Rdeči križ je dobil vse to grozljivo gradivo z navodili vojske in politikov, naj ga kar najbolj razširjajo; s tem namenom so fotografije povečali in pripravili razstavo, ki naj predstavi taborišča v vsej njihovi strahotnosti. Načrt je bil

pripraviti potujočo razstavo s spremnim besedilom v več jezikih. Glede tega so se obrnili na Blanforda in celoten projekt so pretresali na številnih sestankih.

»Ko sem videla zapisnike, me je presenetilo,« je rekla, »da si bil odločno *zoper* predlog, da bi fotografije razstavljali. Mislili smo, da bi kot Jud to zadevo ...«

Schwarz je nekako prhnil in rekel: »*Aber*, Constance, predvsem sem zdravnik, in moja odločitev je skladna s tem. Tema je strašna, krivica in groza sta očitni, toda, mar naj se res začne sejensko razkazovanje tega? Seveda mora vse skupaj ostati v zavesti in nekako se bomo morali potruditi, da bi to, kar je nemogoče pozabiti, odpustili. Končno pa je ta vse-splošni izbruh nemškega *lustmorder* nacionalni odklon v fantastičnih razsežnostih. To, kar je še bolj zanimivo, pa je, da jim je že kar takoj uspelo k take-mu početju pripraviti Francoze; nedvomno bi sledili tudi Britanci, če bi prišlo do invazije na Otok. Vse to odpira tako zelo pomemben medicinski in filozofski problem, da se moramo potruditi in ga preučiti hladnokrvno, tako kot midva preučujeva Mnemidisa. Kakšno zmagoslavje bi bilo, če bi lahko pretaknili tisto faustovsko stikalo, da bi delovalo za nas, in ne proti nam. Približno to sem imel v mislih, ko sem glasoval proti.«

»Razumem.«

»Sprášujem se, če res. Vem, da Afad razume, saj sem se lahko pogovoril z njim, in seveda se trudim v novi knjigi obravnavati vso zadevo na splošno. Vsa naša civilizacija uprizarja padec Luciferja, Ikara!«

Zajel jo je val naklonjenosti do njega, zaradi vsega, kar ji je dal z leti, val ljubezni in spoštovanja do dostojanstva moža in njegove zvestobe poklicu. Oboževal je metodo kakor star modri bog, kakršen je bil. »Afad je imel prav, ko je rekel, da je pri nemški odločitvi, da iztrebijo Jude, najbolj tragično to, da je njihova rešitev kljub vsej strahotni bolečini in trpljenju, ki ju je prinesla, globoko *lahkomiselna* – okruten nesmisel! Problem Judov je namreč veliko resnejši, ne pa manj, saj zadeva alkimistični *prise de position* glede mučnega vprašanja o materiji. Demos Demos Demokrit ... zdaj vidimo, da snov ni iztrebek, marveč misel. Če smo prišli do konca tega kroga in se zdaj potapljamo v domišljavi *dénouement*, si ne morem kaj, da kot Jud ne bi bil globoko ponosen na velikanske dosežke judovske misli. Mislim na tri naše velike pesnike snovi. Kakšen čudovit luciferski skok v temo determinizma. Bo mar dovolj časa, da se popravi gledišče? To me skrbi in bega. Ta judovska strast do absolutnosti in snovi je že začela spremenjati samo sebe – entropija je novi pečat! Freud je prišel na prizorišče kakor novi Merlin, da bi sprejel izziv delfskega preročišča. Razrešil je uganko Ojdipa. Junak! To je plačal s svojim organom govora, tako kot sta Homer in Milton plačala svoje notranje gledanje z vidom! Toda zmeda glede zlata in snovi je filozofski problem in ga ne moreš razrešiti tako, da ukineš fizično prisotnost Judov. Naša rodovna strast mora postati manj notranja in bolj nepristranska. Judovsko mišljenje še ne more *učinkovati*! O Kristus,

kaj pomeni vse to govoričenje? Le kdo bo bral mojo knjigo? Saj bodo rekli, da sem protijudovski!«

»Da,« je rekla. »Taka vrsta razmišljanja mi je znana zaradi ...« – čudno, da ima zadrego z izgovarjanjem njegovega imena – »Afada!« Tako! Toda postalo ji je nerodno. »Žal še vedno potrebujemo junake. Miti se ne morejo utelesiti in polno uresničiti v običajni duši, ki išče to hrano z žrtvovanji, saj resničnost v svoji banalni vsakdanji obliki vendar ni znosna, in človeško bitje, kakor je že neumno, se zaveda prevare.«

»Da, prav to hoče tista baraba Jung. Afad odobrava nekaj njegovih stališč, vendar ne vsega. Delo alkimije je v destiliranju ali v varjenju – lastni jaz se preliva v misli, ki so prava dejanja, in počasi, kaplja za čudovito kapljo, se obori krepost, ki je praznina.« Oba sta se zasmejala, on s tistim porogljivim nemočnim dunajskim obupom, ki je potreboval toliko rodov, da se je izoblikoval. To ni bil cinizem. Bil je globok ustvarjalni dvom v stanje, uveljavljeno z resničnostjo, z zgodovino. Tiho je rekel: »Neka vrsta *pourriture de soi* ...«

Oba sta se spraševala, kaj bi si o tem pogovoru mislil tako zelo sistematični Mnemidis. Kako naj se človek pogovarja z njim o teh zadevah, ki so konec koncev bistvene za njegovo zdravje, za njegovo okrevanje? Njegov odziv bi bil »zaigran«: zanj je vsa lju-bezen demon dvoma, ki vlada človeškemu srcu.

Schwarz je bil na smrt sit tega sveta in njegovega ustroja. Celo ob tem, ko je pod prsti čutil Constan-cin utrip, je zaznaval, kako se mu v duši dviga gosta usedlina obupa, kakor zadah slabega vina, kar ga je

ves čas potiskalo proti samomoru – samomoru, ki se mu je vedno zdel tako neizbežen. Nekega dne bo premagan, o tem je bil prepričan. V takih trenutkih, ko ga je demon grabil za lase, si je želel skriti obraz v ženske prsi in se izmakniti tej vseobsegajoči misli.

»Sinoči sem sanjal, da sva Mnemidisa kar ubila z injekcijo; pomagala si mi. Kako sva bila vesela, da sva se ga rešila!« Zavzdihnil je, si čistil stara očala z roževinastim okvirjem in pomislil: »Za potrpežljivost gre. Neznanska teža kozmične podrejenosti, nedejavnost mase bo prevladala nad vsem.«

»Močan martini bi,« je rekla.

»Zmenjeno!« je odgovoril in slekel belo haljo.

S trajektom sta se odpeljala preko jezera, na katerem je s steklaste gladine odseval prihajajoči večer, in se s počasnimi koraki podala po mestu – stari točilnici Navigation sta se previdno izognila, saj nista bila razpoložena za še kak pogovor – počasi sta se približala glavni mestni postaji in izbrala odličen bife, brez primerjave glede velikosti in odličnosti predvojnih martinijev. Točilničar je bil stari prijatelj, v mladosti je delal v pariškem Ritzu. Da, želela sta čisto tiho sedeti v priljudnem molku. In tako je šlo po načrtu, razen takrat, ko sta sedla in je rekel: »Zelo me skrbi zate.« In odgovorila je: »Vem, da te – loteva se me razkošna živčna slabost, kot kakšna gripa. Minilo bo, boš videl.« Nič drugega. Samo to in alkohol, ki je gorel v možganih kakor špiritna svetilka. In seveda, pridušeno za težkimi vrati, vse tisto romantično prihajanje in odhajanje vlakov v daljavi.